

ИЛУСТРОВАНА
БИБЛИЈА

РЕДАКЦИЈА ПРОТОЉАКОН РАДОМИР РАКИЋ, Dr. h. c.

ИЛУСТРОВАНА
БИБЛИЈА
ПРЕПРИЧАНА И ОБЈАШЊЕНА

ОД ПОСТАЊА ДО ОТКРИВЕЊА

LONDON, NJUJORK, MELBURN,
MINHEN, DELHI

ДОРЛИНГ КИНДЕРСЛИ ЛОНДОН

Ликовни уредници пројекта
Френсис Вонг, Данкан Тернер

Уредник пројекта
Рут О'Рурк-Џоунс

Главни ликовни уредник
Ина Стрејдинс

Главни уредник
Анхелес Гавира

Дизајнер
Фиона Макдоналд

Уредник
Џил Питс

Уредници продукције
Џоана Бирн, Берн Маркус

Главни контролор продукције
Ерика Пепе

Креативна техничка подршка
Адам Бракенбери

Дизајнер корице
Марк Каванах

Уредник корице
Маниша Маџитија

Менаџер дизајна корице
Софија М. Т. Тернер

Картограф
Ед Мерит

Истраживач фотографија
Лиз Мур

Извршни ликовни уредник
Мишел Бакстер

Извршни уредник
Камила Халинан

За издавача
Сара Лартер

Уметнички директор
Фил Омерод

Помоћник директора издања
Лиз Вилер

Директор издања
Џонатан Меткаф

Наслов оригинала

THE ILLUSTRATED BIBLE – RETOLD AND EXPLAINED
– FROM THE CREATION TO THE RESURRECTION

Copyright © 2012 Dorling Kindersley Limited
All rights reserved.

За српско издање © 2017, 2022.
Младинска књига Београд

друго издање

Mladinska knjiga
BEOGRAD

Издавач Младинска књига Београд, 2017, 2022.

За издавача Радош Јовановић

Главни уредник Радош Јовановић

Уредник Маја Кесер

Превод Марија Стајић, Гордана Божићевић,
Бобан Јаковљевић,
Владимир Д. Јанковић

Редакција и лектура Протођакон Радомир Б. Ракић, Dr. h. c.

Коректура Гордана Илић

Графичка припрема Маја Кесер

Штампа ТББ, Словачка

Траж 1.200

ИСБН 978-86-7928-423-5

www.mladinska.rs

Цитати из Библије преузети из
Светог писма Старога и Новог завјета,
изд. Светог архијерејског синода, Београд 2012.
(Стари завет је навођен према преводу
Ђуре Даничића, а Нови завет према
преводу Комисије Св. арх. синода)

Сва права су заштићена. Ниједан део ове књиге
не сме се репродуковати или преносити
у било којем облику, ни на који начин,
електронски или механички, укључујући
фотокопирање, снимање или похрањивање у
базу података, без одобрења издавача.

CIP - Каталогизација у публикацији -
Народна библиотека Србије, Београд

ГЛАВНИ УРЕДНИК

Отац Мајкл Колинс

Студирао филозофију, старогрчку и римску цивилизацију на Даблинском универзитетском колеџу, а дипломирао хришћанску археологију на Понтификалном институту. Аутор више дела, поред осталих и издања Ватикан, објављеног код Дорлинг Киндерслија.

КОНСУЛТАНТИ

Др Дебра Рид

Директор Онлајн школе и наставник Старог завета, Сперџонов колеџ, Лондон, специјализована за обуку за свештена лица у баптистичкој деноминацији.

Пречасни др Мајкл Томпсон

Заменик директора на Ридли Холу, англиканском теолошком колеџу, предавач новозаветних студија при Теолошкој федерацији у Кембриџу у Великој Британији, и епископални свештеник.

ГЛАВНИ САРАДНИЦИ И САВЕТНИЦИ УРЕДНИКА

Велечасни Мајк Бомонт

Доцент теологије и пастор, Црквена заједница Оксфордшира

Ник Пејџ

Писац и историчар

САРАДНИЦИ

Др Дерек Тидбал

Бивши директор Лондонске теолошке школе, Велика Британија

Пречасни др Ендрју Стобарт

Свештеник, Дарлингтонски методистички круг, Велика Британија

Дејвид Пери, мр богословља

Декан теологије, Краљев теолошки колеџ, Оксфорд, Велика Британија

Мартин Мансер

Писац и консултант уредништва

СПЕЦИЈАЛНИ КОНСУЛТАНТИ

Др Ричард Харви

Доцент за Хебрејску Библију, хебрејски језик и јеврејске студије на Хришћанском колеџу свих нација у Великој Британији

Дал Шниндел

Директор издања, инструктор за хришћанство и уметност, Регент колеџ, Ванкувер, Британска Колумбија, Канада

Др Руперт Чепмен

Почасни секретар Палестинског истраживачког фонда, Велика Британија

Џонатан Стокл

Научни сарадник, Катедра за историју, Универзитетски колеџ у Лондону, Велика Британија

САДРЖАЈ

1

ИСТОРИЈА БИБЛИЈЕ

Од каменних плоча	13
Јеврејске свете књиге	16
Хришћанске свете књиге	18
Јеванђелисти	20
Откриће Свитака с Мртвог мора	22
Библија у свету	24

2

СТАРИ ЗАВЕТ

● СТАРОЗАВЕТНЕ ЗЕМЉЕ	28
Исакова женидба	24

ПОЧЕТАК 30

Стварање 32
Постање 1–2:3

Рајски врт 34
Постање 2:4–25

Змија наводи на грех 37
Постање 3

ПРАРОДИТЕЉСКИ ГРЕХ 38
Постање 3

Каин и Авељ 40
Постање 4:1–24

Потоп 42
Постање 6:5–9:17

Вавилонска кула 44
Постање 11

ПАТРИЈАРСИ 46

Бог призива Аврама 48
Постање 12

Бог склапа завет 50
Постање 15, 17

● БОГОВИ И БОГИЊЕ

Авраам, Агара и Исмаило 54
Постање 16

Содом и Гомора 56
Постање 18:16–19:29

Авраам и Исак 58
Постање 21–22

● АВРААМ

Исакова женидба 62
Постање 24

● БРАК И ПОРОДИЧНИ ЖИВОТ

Исав и Јаков 64
Постање 25:19–34

Очев благослов 67
Постање 27

ЛЕСТВИЦА ЈАКОВЉЕВА 71
Постање 28:10–22

Преварени Јаков 72
Постање 29

Настанак једног народа 74
Постање 29:31–35; 30:1–24;
35:16–19

Јаковљева тајанствена борба 77
Постање 32

● ХЕВРОН

Јосиф и његова браћа 80
Постање 37

Фараонови снови 82
Постање 41

● ЕГИПАТ

Браћа се мире 84
Постање 42–50

ИЗЛАЗАК 86

Јевреји у египатском ропству 90
Излазак 1

● МОЈСИЈЕ

Новорођенче у трсци 92
Излазак 2:1–10

БОГ ПОЗИВА МОЈСИЈА 95
Излазак 3

64 Десет казни 98
Излазак 4–11

67 ПАСХА 100
Излазак 12

68 Бекство из Египта 102
Излазак 13–14

71 Мана с неба 105
Излазак 15–17

72 ДЕСЕТ БОЖИХ ЗАПОВЕСТИ 106
Излазак 19–20:17

74 Божји закони за Израил 108
Излазак 20–24; Поновљени закони

Свештеници и жртве 110
Излазак 28–30, 38;
Левитска 1–10, 16–17

78 Скинџа и Ковчег завета 112
Излазак 25–27, 35–40

80 Лугање по пустињи 114
Бројеви; Поновљени закони 1–3

У ОБЕЋАНОЈ ЗЕМЉИ 116

84 ● ЗЕМЉА ХАНАН 118

86 ПРЕЛАЗАК ЈОРДАНА 121
Исус Навин 1–5

88 Освојење Јерихона 122
Исус Навин 6

Освајање Обећане земље 124
Исус Навин 9–11

92 ● БИЉКЕ И ЖИВОТИЊЕ 126

95 ● ИСУС НАВИН 128

97 Судије 131
Судије 1–5; 10:6–12:15

Геден вођа Судије 6:11–8:27	133	Давидова сагрешења 2. Самуилова 11–24	166	● ИЛИЈА	200	Цар Јосија 2. о царевима 22–23; 2. дневника 34–35	232
Самсонова прича Судије 13–16	134	Соломон постаје цар 1. о царевима 1–2	168	Илија и Јелисеј 1. о царевима 19:19–21	203		
Рута и Нојемина Рута 1	136	Соломонова мудрост 1. о царевима 3; 2. дневника 1	171	Навутејев виноград 1. о царевима 21	204	Пророк Јеремија Јеремија	234
● СЕЛА И ГРАДОВИ	138	Соломонов храм 1. о царевима 5–9; 2. дневника 2–8	172	Илија и огњене кочије 2. о царевима 2:1–18	207	ПАД ЈЕРУСАЛИМА 2. о царевима 25; 2. дневника 36:15–19	237
ИЗРАИЉСКО ЦАРСТВО	140	Царица Савска 1. о царевима 10; 2. дневника 9	174	● САМАРИЈА	208	Изгнанство у Вавилон 2. о царевима 24, 25; 2. дневника 36; Плач Јеремијин	238
● САМУИЛО	142	● РАЗМЕНА И ТРГОВИНА	176	Јелисејева чуда 2. о царевима 2–7	210		
Ковчег завета, изгубљен и враћен 1. Самуилова 4–6	144	● СОЛОМОН	178	ПРОРОК ЈОНА И ВЕЛИКА РИБА Јона 1–4	212	Пророк Језекиљ Језекиљ	240
Саул, први цар Израиља 1. Самуилова 8–11	146	МУДРОСТ И СЛАВА	180	● НАРОДИ МЕСОПОТАМИЈЕ	214	Пророк Данило и Навуходоносор Данило 2	243
Саул напушта Бога 1. Самуилова 13–15	148	Богослужење Изразак; Бројеви; Поновљени закони	182	Претња са истока 2. о царевима 15–17	216	● ВАВИЛОНЦИ	244
Бог позива Давида 1. Самуилова 16	150	Псалми Псалми	184	● РАТОВАЊЕ	218	Седрах, Мисах и Авденаго Данило 3	247
● ДАВИД	152	● ПИСАЊЕ И ЈЕЗИК	186	ПОРАЗ ИЗРАИЉА 2. о царевима 17	220	ДАНИЛО У ЈАМИ С ЛАВОВИМА Данило 6	248
Давид и Голијат 1. Самуилова 17	154	Прича о Јову Јов	188	Дванаест малих пророка Осија–Малахија	222	● ДАНИЛО	250
Саул и Јонатан 1. Самуилова 18–20	156	Животна мудрост Приче; Проповједник; Пјесма над пјесмама	190	ПАД, ИЗГНАНСТВО И ПОВРАТАК	224	Крај изгнанства Јездра 1–6	252
Давид луталица 1. Самуилова 21–30	158	ПОДЕЉЕНО ЦАРСТВО	192	Добри и лоши цареви 1. о царевима 12–22; 2. о царевима 1–16; 2. дневника 11–28	226	● ШТА СУ ЉУДИ НОСИЛИ	254
Давид постаје цар 2. Самуилова 2:1–30; 5:1–5; 1. дневника 11:1–9	160	Раскол Израиља и Јуде 1. о царевима 12	194	Цар Језекија 2. о царевима 18–20; 2. дневника 29–32; Исаија 33–38	228	Јестира спасава Јевреје Јестира 1–8	257
● ЈЕРУСАЛИМ	162	Пророк Илија и суша 1. о царевима 17	196	● ПРОРОК ИСАИЈА	230	Јездра Јездра 7–10	259
ПРЕНОС КОВЧЕГА ЗАВЕТА У ЈЕРУСАЛИМ 2. Самуилова 6; 1. дневника 13	164	Пророк Илија и Валови пророци 1. о царевима 18:16–46	198			Обнова Јерусалима Немија	260

ИЗМЕЂУ СТАРОГ И НОВОГ ЗАВЕТА

- ГРЧКИ УТИЦАЈ
- МАКАВЕЈСКИ УСТАНАК
- РИМ И ЊЕГОВО ЦАРСТВО
- ПОСЛЕ ЈЕВРЕЈСКЕ БИБЛИЈЕ

3

НОВИ ЗАВЕТ

- НОВОЗАВЕТНЕ ЗЕМЉЕ

ДОЛАЗАК МЕСИЈЕ

Захаријин син
Лука 1:5–25

БЛАГОВЕСТИ
Лука 1:26–56

Рођење Јована Крститеља
Лука 1:39–80

- МАРИЈА, МАЈКА ИСУСОВА

ИСУСОВО РОЂЕЊЕ
Матеј 1–2; Лука 2:1–21

Долазак мудраца
Матеј 2:1–12, 16–18

Исуса доносе у Храм – Сретeње Господње
Лука 2:22–38

262 Бекство у Египат
Матеј 2:13–23

264 У дому Оца мога
Лука 2:41–52

266

268 ЦАРСТВО БОЖЈЕ

- ЈОВАН КРСТИТЕЉ

ХРИСТОВО КРШТЕЊЕ
Матеј 3:13–17

Искушавања у пустињи
Матеј 4:1–11; Марко 1:12–13;
Лука 4:1–13

- ХРАНА И ПИЋЕ

Свадба у Кани
Јован 2:1–11

273 Христос и Самарјанка
Јован 4:1–42

- ГАЛИЛЕЈА

Исус позива прве ученике
Матеј 4:18–22; Марко 1:16–20;
Лука 5:1–11

Чуда у Капернауму
Марко 1:21–39

Проповед на гори
Матеј 5–7

- ЈЕВРЕЈСКИ ОБРЕДИ

284 Суштина празновања суботе
Марко 2:23–3:5

- ДВАНАЕСТ АПОСТОЛА

Син наинске удовице
Лука 7:11–17

291 Ви сте моја браћа и сестре
Марко 3:20–35

292 Жена помазује ноге Исусове
Лука 7:36–50

295 Сејач и семе
Марко 4:1–20; Лука 8:1–15

296

- ЗЕМЉОРАДЊА И РИБОЛОВ

298 Исус стишава буру
Матеј 8:23–27; Марко 4:35–41;
Лука 8:22–25

302 Демони и крдо свиња
Матеј 8:28–34; Марко 5:1–20

304 Јаирова кћи
Марко 5:21–43

306 Пророк без части
Матеј 13:54–58; Марко 6:1–6;
Лука 4:16–30

308 ИСУС ШАЉЕ АПОСТОЛЕ НА ПРОПОВЕД
Марко 6:6–13; Лука 9:1–6

310 Смрт Јована Крститеља
312 Марко 6:14–29

314 Храњење 5.000 људи
Матеј 14:3–21; Марко 6:30–44;
Лука 9:10–17; Јован 6:1–15

317 Исус хода по води
Матеј 14:22–33; Марко 6:45–52;
Јован 6:16–21

318 Исус у Тиру и Сидону
Марко 7:24–37

320 А ви шта мислите, ко сам ја?
322 Матеј 16:13–28; Марко 8:27–30

324 Преображење
Матеј 17:1–8; Марко 9:2–8;
Лука 9:28–36

326 Истеривање немог духа из дечака
Матеј 17:14–23; Марко 9:14–36

329 Милостиви Самарјанин
Лука 10:25–37

330 Исус у Јерусалиму
Јован 7:1–14; 8:2–11; 9:1–15

332

- ИРОДОВ ЈЕРУСАЛИМ

335 Велика гозба
Лука 14:7–24

- САДУКЕЈИ И ФАРИСЕЈИ

336 Блудни син
Лука 15:1–32

338 Васкрсење Лазарево
Јован 11:1–44

340 Радници у винограду
Матеј 19:22–30; 20:1–16

343 Слепи и цариник
Лука 18:35–19:10

344 Прича о кесама сребра
Лука 19:11–27

346 КРСТ И ГРОБ

348 Цар на магарету
Марко 11:1–11

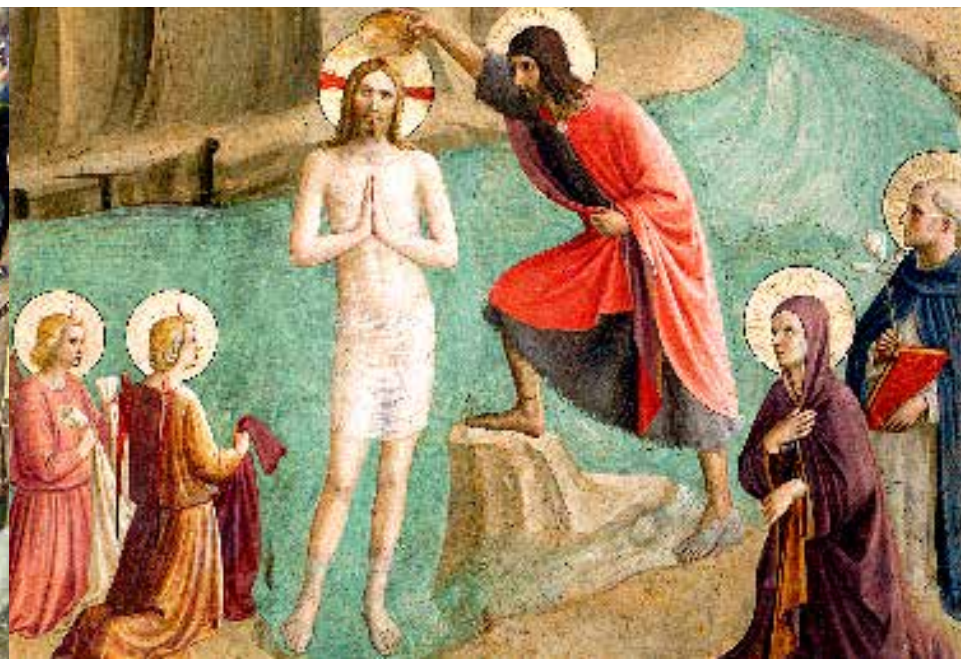
- ИРОДОВ ХРАМ

348 Истеривање трговаца из Храма
Марко 11:15–19

350 Помазање у Витанији
Матеј 26:6–13; Марко 14:3–9;
Јован 12:1–8

352 ТАЈНА ВЕЧЕРА

354 Издаја у Гетсиманском врту
Матеј 26:36–50; Марко 14:32–50;
Лука 22:39–48; Јован 18:1–9

Саслушање и суђење

Матеј 26:57–68; Марко 14:53–65;
Лука 22:63–71; Јован 18:12–14, 19–24

Петар се одриче

Матеј 26:69–75; Марко 14:66–72;
Лука 22:54–62; Јован 18:15–18, 25–27

Исус пред Пилатом

Лука 23; Јован 18–19

Распеће

Матеј 27:32–44; Марко 15:21–32;
Лука 23:26–43; Јован 19:16–24

У ПОДНЕ ТАМА

Матеј 27:45–56; Лука 23:33–47;
Јован 19:28–37

Полагање у гроб

Матеј 27:57–61; Марко 15:42–47;
Лука 23:50–56; Јован 19:38–42

Празан гроб

Матеј 28:1–10; Марко 16:1–8;
Лука 24:1–12; Јован 20:1–18

● ПОГРЕБ И ЗАГРОБНИ ЖИВОТ

Пут у Емаус

Лука 24:13–35

ИСУС СЕ ЈАВЉА ТОМИ

Јован 20:24–29

Вазнесење

Матеј 28:16–20; Лука 24:45–52;
Дјела 1:2–11

РАЂАЊЕ ЦРКВЕ

СИЛАЗАК СВЕТОГА ДУХА

Дјела 2:1–41

Излечен сакати просјак

Дјела 3:1–4:22

● АПОСТОЛ ПЕТАР

393 Реч се шири

Дјела 6:1–7

ПРВОМУЧЕНИК СТЕФАН

394

Дјела 6:8–7:60

Филип и Етиопљанин

Дјела 8:26–39

396

Савле на путу за Дамаск

Дјела 9

398

Петар и Корнелије

Дјела 10

401 Анђео ослобађа Петра

Дјела 12:1–19

Проповед на Кипру

403

Дјела 11:19–30; 13:1–12

Апостоли Павле и Варнава у Галатији

404

Дјела 13:13–52; 14

Јерусалимски сабор

Дјела 15:1–35

406

● ЈАКОВ ПРАВЕДНИ

409 Павле у Македонији

Дјела 16:9–17:2

411 Павле у Коринту

Дјела 18:1–22

413 Апостол Павле у Ефесу

Дјела 19:1–20:1

● АПОСТОЛ ПАВЛЕ

414 ● ПРОГОН И МУЧЕНИШТВО

417 Павле затворен у Јерусалиму

Дјела 21:17–24:27

418 ● РИМ

Павле на мору

420

Дјела 27; 28:1–10

422 Апостол Павле у римском затвору

458

Дјела 28:14–31

425

Јован се бори против лажних учитеља

461

427

1. Јованова; 2. Јованова; 3. Јованова

Недељно јутро на Патмосу

462

428

Откривење 1–5

Ново небо, Нова земља

464

430

Откривење 21:1–22:9

● ЈЕВРЕЈСКИ УСТАНАК

466

432

434

436

438

440

442 БИБЛИЈСКЕ НАПОМЕНЕ

469

444 Људи у Библији

470

Места у Библији

484

446

Библијски спискови и табеле

492

448

Речник

496

450

Индекс

500

452

Извори фотографија

510

454

456

Предговор

Библија је најчувенија књига на свету. Назив је настао од грчке речи βιβλος (*библос*) у значењу „књига”, а облик речи у множини *biblia* значи „књиге”. Настајала је више од хиљаду година, а ниједно књижевно дело – осим *Курана* – није имало такав утицај на историју човечанства, нити је успело да тако дуго заокупи нашу машту. Њене странице исписане су поезијом, митским причама, историјским приказима и црквеним песмама. Приче о преварама, убиствима и биткама приповедају се напоредо с причама о узвишеној љубави. Царства се губе и изнова освајају. Издаја и мржња преплићу се с чудесним примерима праштања и испуљења.

Библија је многим знатно више од збирке највећих прича које су икада испричане. Више од трећине људи на свету верује да *Библија* представља реч Божју или да је потекла од Бога. У духовном смислу, Јевреји, хришћани и муслимани воде порекло од једног човека, Аврама из Ура, прве велике личности *Свештара завешта*. Најважније теме *Библије*, премда својствене јудео-хришћанству, у великој су мери блиске и другим великим религијама, укључујући и златно правило којим се треба управљати у животу – *како хоћете да чине вама људи, тако чините и њима*, као и веровање у живот после смрти.

Будући да је била окосница људског живљења кроз већи део историје, као и у многим деловима света, *Библија* је надахнула величанствена уметничка и узвишена музичка дела. Раскошно илустровани рукописи средњовековних манастира без изузетка су били надахнути текстовима из *Библије*. Величанствени циклус Микеланђелових фресака из ватиканске Сикстинске капеле у Риму представља спектакуларну визуелну верзију *Библије*, од стварања света до Страшног суда. Композитори су се окретали *Библији* компонујући ораторијуме, пасије, мисе, опере и спиритуале. Чак је и свакодневни језик прожет изразима потеклим из *Библије* – *окренути други образ, око за око, зуб за зуб, поосијати се њелом, звезда вођиља, Обећана земља*.

У 15. веку *Библија* је била једна од првих књига које су штампане, а преведена је, у целини или у деловима, на више од две хиљаде језика. Два миленијума је веровање у поруке из *Библије* подстицало на хиљаде хришћана да се отисну у далеке земље и шире своју веру. Основна порука *Библије* о љубави између Бога и његовог народа јесте порука која надахњује небројена поколења.

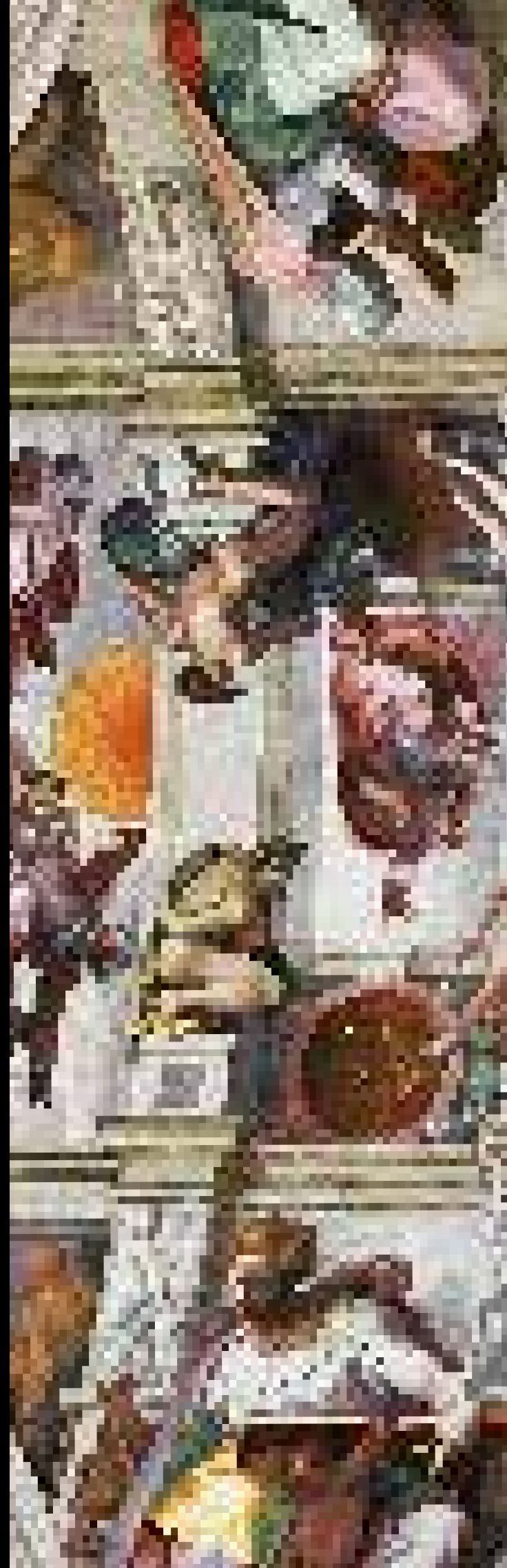
Ипак, за многе је *Библија* у традиционалном облику и даље непознаница. Намера нам је да у *Илустрованој Библији* оживимо њене изузетне приче, ликове и предање за најширу читалачку публику. Саветовали смо се с групом учењака и писаца разних вероисповести и из различитих области. Написали смо књигу за читаоце различитих вероисповести, али и за оне који не верују; за оне који су већ упознати с *Библијом*, као и за оне који о њој мало знају. Тражили смо најлепше и најживописније илустрације, од мапа и радова старих мајстора, преко историјских предмета до савремених фотографија библијских предела. Надамо се да је ово књига за свакога и за сва времена.

Michael Collins

ГЛАВНИ УРЕДНИК

ПРИЗОРИ ИЗ ПОСТАЊА СВЕТА

Микеланђелова фреска на таваници Сикстинске капеле у Ватикану, настала 1508–1512. Приказује стварање човека и протеривање Адама и Еве из Раја.

У ПОЧЕТКУ СТВОРИ БОГ НЕБО И ЗЕМЉУ. А ЗЕМЉА
НАД БЕЗДАНОМ; И ДУХ БОЖЈИ ДИЗАШЕ СЕ НА
БИ СВЈЕТЛОСТ. И ВИДЈЕ БОГ СВЈЕТЛОСТ ДА ЈЕ
СВЈЕТЛОСТ НАЗВА БОГ ДАН, А ТАМУ НАЗВА НО
РЕЧЕ БОГ: НЕКА БУДЕ СВОД ПОСРЕД ВОДЕ, ДА

Од камених плоча

Приликом истраживања историје Библије, истражи о њеном пореклу можемо наћи у самом имену. Реч „Библија“ настала је од грчке речи βιβλία, „библиа“, и значи „књиге“.

БИБЛИЈА НИЈЕ ЈЕДНА, већ скуп неколико књига, при чему су све настале у јеврејском народу, у раздобљу од око 1400 година, и дело су више аутора. Јеврејска и хришћанска Библија знатно се разликују, а чак и унутар хришћанске вере постоје велике разлике у броју и редоследу књига од којих је сачињена, у зависности од тога о којој је Библији реч – православној, римокатоличкој или протестантској.

Но, све хришћанске Библије деле се на два дела: *Стари* и *Нови завет*. Оба дела садрже различите књижевне врсте, укључујући и историјске текстове, законе, поезију, пророчанства, пословице, приче и посланице. Први део, који хришћани називају *Стари завет*, обухвата јеврејске свете списе, познате и као јеврејска Библија. Јевреји ту збирку текстова

називају *Танах*, и она се у јудаизму обично дели на три дела: пет књига које чине *Тору* (Петокњижје или Закон), *Неви'им* (Пророци) и *Кеџувим* (Списи или Хагиографија).

Други део хришћанске Библије садржи сабрана дела која хришћани називају *Нови завет*. Његов назив потиче од грчке речи διαθήκη (*диатихики*), што значи „завештање“ „савез“ и „тестамент, завештање“, а на српском је познат као *Нови завет*.

Хришћани ову реч углавном повезују с првобитним значењем „завет“ – у овом случају, завет који је Бог дао Изабраном народу.

Ова представа о завету или савезу с Богом игра средишњу улогу и у јеврејској Библији и у *Новом завету* код хришћана. У *Постању*, првој књизи *Старог завета*, Господ склапа завет с Аврамом, и њему и његовим потомцима обећава земљу хананску. Управо је то завет с Богом који је Мојсије обновио у Изласку након одласка израиљског народа из Египта, а за који хришћани верују да је испуњен смрћу и васкрсењем Исуса Христа.

Језици и теме

Поред тога што су дело више од 40 аутора (при чему поједини историчари сматрају да их има чак и више), књиге *Старог* и *Новог завета* настале су и на различитим језицима. Првобитно пренесене кроз поколења у

усменом облику, већина књига *Старог завета* записана је на јеврејском, док су поједини делови испрва забележени на арамејском. За разлику од тога,

Нови завет је скоро у целости записан на грчком језику, који је у те крајеве донео Александар

Македонски 332. године пре Хр.

Уопштено посматрано, догађаји описани у библијским књигама представљају историју човечанства од настанка земље, како је описано у *Постању*, првој књизи *Старог завета*, до пророчких визија о

крају света, изнетих у последњој књизи *Новог завета*, познатој као *Откривење*. Библија је спој

КЊИГЕ МОЈСИЈЕ

Према *Старом завету*, Бог је одредио Мојсија за избавитеља израиљског народа. Дао му је законе исписане на двама каменим плочама које садрже Десет Божјих заповести.

АРАМЕЈСКА БИБЛИЈА

Ова страница јеванђеља на арамејском пронађена је у Цркви Св. Томе у Мосулу, у Ираку. Сматра се да арамејски, иначе семитски језик, потиче из 11. века пре Хр.

историје, пророчанства и фолклора, а обухвата и приче које су вероватно вековима пренесене од уста до уста пре него што су забележене.

Одређивање датума настанка библијских приповести је, стога, двојак поступак – треба одредити време када су приповести забележене, али и пронаћи доказе у самој приповести који би је повезали с другим утврђеним историјским чињеницама. Примера ради, углавном се сматра

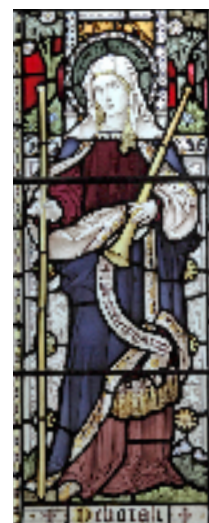

ПРВИ ЗАПИСИ

Прве библијске приповести забележене су на различитим материјалима: комадићима грнчарије, папирусу, пергаменту и глиним таблицама, попут ове на фотографији. Ова таблица исписана клинастим писмом потиче из другог миленијума пре Хр.

НАЈРАНИЈЕ БИБЛИЈСКЕ ПРИПОВЕСТИ

Изузетно је тешко установити старост првих библијских текстова. Библисти покушавају да датирају појединачне приче и пасусе, што се, између осталог, може учинити испитивањем предмета пронађених поред фрагмената текстова. Примера ради, стих 26:5 из *Поновљених закона* почиње речима: „Отац мој беше сиромаш Сириј...“, што говори да је овај одељак највероватније веома стар с обзиром на то да су у скоријој јеврејској историји

Арамејци били заклето непријатељи Јевреја. Још један начин за процену старости текста јесте поређење његове граматике и речника с другим древним, небиблијским изворима. Добар пример налазимо у *Девориној победничкој песми* (*Судије* 5:2–31). На основу стила и језика стручњаци верују да је песма могла настати још у 12. веку пре Хр.

СВ. ДЕВОРА

да су Свици с Мртвог мора најстарији делови јеврејске Библије, настали између 150. године пре Хр. и 70. године после Хр. Међутим, библисти верују да је могуће да поједине приче датирају и до 1200. године пре Хр.

Настанак Библије

Библија почиње приповестима о прецима и јунацима, сусретима с божанствима, различитим предањима која су племена сачувала – све ове приповести преношене су с колена на колена као део усменог предања. Ту чињеницу истиче и сама Библија. У Постању, на пример, nigде се не помиње да је ишта записано. Господ говори и тако долази до стварања света; Авраму, Исаку и Јакову дата су усмена обећања; сви закони преносе се усмено.

Записивање се први пут помиње у Изласку, другој књизи *Сиварој завешта*. Како је наведено у стиху 17:14, Мојсију је речено да на свитку запише реч Божју „за спомен”. Најчувенија прича о бележењу поруке одиграла се на Синајској гори, где су закони које већина хришћана данас зна као Десет Божјих заповести, урезани у „плоче камене писане прстом Божјим” (Излазак 31:18).

Према Библији, ове речи потичу од Бога. Хришћани сматрају да се управо због њих Библија разликује од других религијских дела. За вернике је она много више од пуке збирке старих књига: без обзира на то одакле су оне заиста поникле, верује се да иза тих речи стоји божанско надахнуће и да потичу од Господа.

БИБЛИЈА БОРСА Д'ЕСТЕА

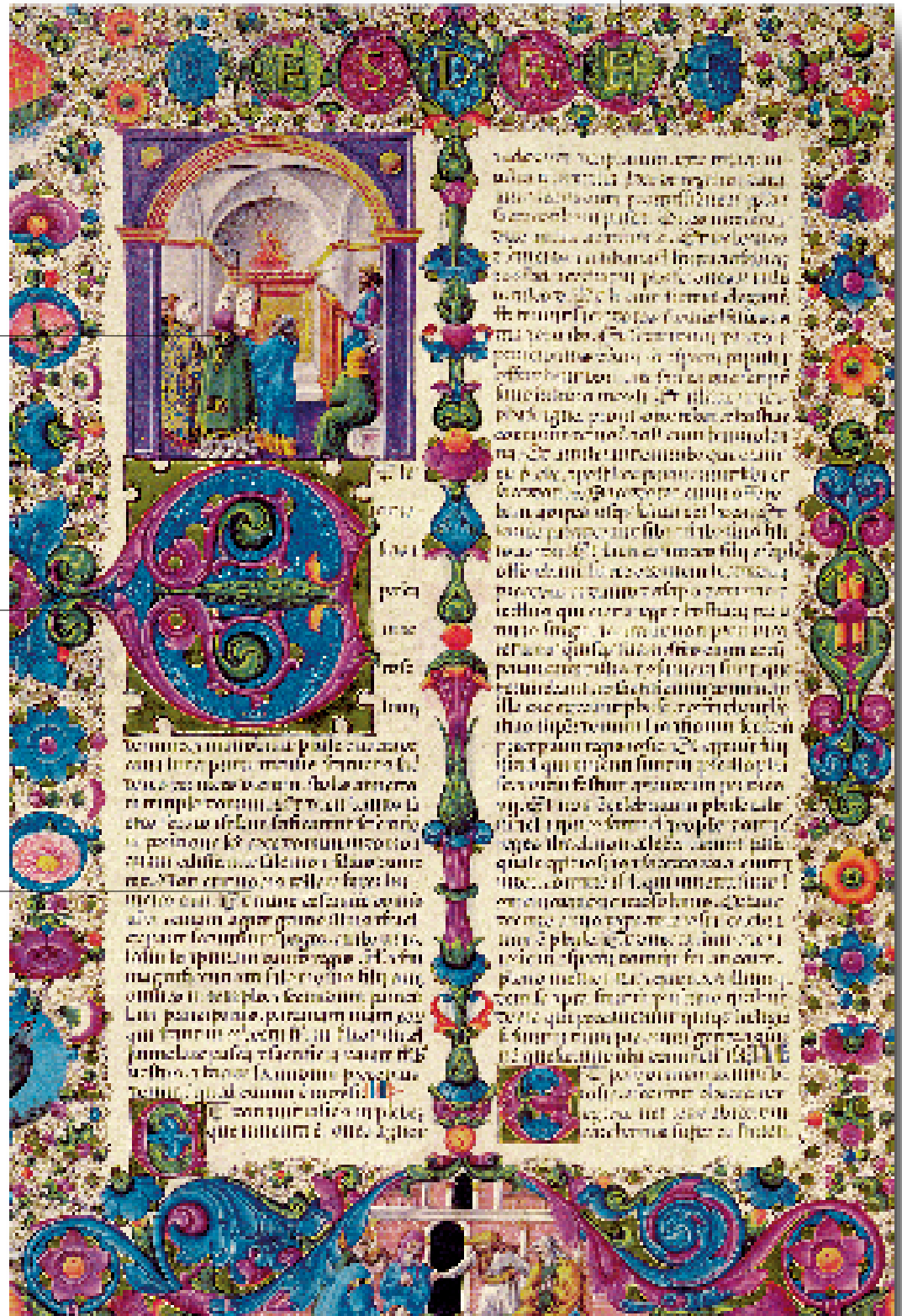
Руком исписана на животињској кожи између 1455. и 1461, ова раскошна *Вулгаџа* урађена је по наруџбини Борса д'Естеа, италијанског војводе из 15. века. Хиљаду илуминираних слова у књизи осликало је пет уметника, међу којима су били и Тадео Кривели и Франко деи Руси, а Библија је коштала 5.000 лира. Овде је дата страница из Књиге Изласка.

маргина украшена
разнобојним розетама

Минијатура
приказује
клањање
Ковчегу
завета.

богато украшен
иницијал

калиграфско
латинско писмо
које је руком
исписао писар
Пјетро Паоло
Мароне

„... И дође Мојсије, и каза народу све ријечи Господње и све законе... И написа Мојсије све ријечи Господње.”

ИЗЛАЗАК 24:3–4

Јеврејске свете књиге

Двадесет и четири јеврејске свете књиге, познате као јеврејска Библија – коју хришћани називају Стари завет – састоје се од свештих текстова, при чему се сматра да је већина дело различитих аутора и да су настали између 1200. и 100. године пре Хр.

ПРОРОК ИСАИЈА

Књига пророка Исаије у јеврејској Библији и хришћанском *Старом завету* обично се приписује самом пророку, према многи библисти сматрају да је књига дело најмање три различита аутора, и деле је на три дела: прото-Исаија, девтеро-Исаија и трито-Исаија.

ТРАДИЦИОНАЛНО, ови текстови подељени су на три дела: пет књига *Торе*, затим *Неви'им* и *Кеишувим*. Савремени Јевреји ту збирку називају *Танах* – назив је настао од почетних слова та три дела, при чему се сваки дели на више „књига” или скупина књига. Јеврејска Библија чини велики део хришћанске Библије, а претпоставља се да је садашњи облик добила у 2. веку после Хр.

Тора

Позната и као Петокњижје или Пет књига Мојсијевих, *Тора* чини првих пет књига Библије, од Постања до Поновљених закона. То је најважније дело у јудаизму,

не само због тога што садржи верске, друштвене и кривичне законе, већ и зато што приказује порекло јеврејских племена од којих је саздан израиљски народ, који себе сматра Изабраним народом. Реч *Тора* значи „учење” или „закон”, те стога када писци Библије или ликови у њој говоре о „Закону” или „Књигама Мојсијевим”, заправо мисле на *Тору*. У синагогама *Тора* је исписана на свитку који се назива *сефер Тора*. То је пергамент који израђује обучен писар.

Традиција налаже да се етички кодекс исписан на свитку састоји од 613 *мицвоџа*, тј. заповести: 248 „закона” и 365 „забрана”.

Поред *Торе*, неколико јеврејских учењака саставило је и много додатних учења ради допуне и тумачења закона наведених у *Тори*. Тај

укусна дршка

ЈАД

Традиција забрањује да се свети свитак *Торе* додирне рукама. Стога рабини користе штапић, тзв. јад како би показали који се део *Торе* чита. Реч *јад* на јеврејском значи „рука”.

митолошки једнорог

текст исписан у ромбоидном оквиру

слика крилатог гротескног бића

„... Од заповјести твојих постадох разуман... Ријеч је твоја жижак нози мојој, и видјело на стази мојој.”

ПСАЛАМ 119:104–105

додатак, *Мишна* („понављање”), уобличен је у 3. веку после Хр., али садржи и материјал из ранијих векова. Обично се приписује рабину (или познатом учитељу) по имену Јуда ха-Наси или Јехуда Ханаси (135–220. године после Хр.).

Од 3. до 6. века после Хр. *Мишну* су проучавале две скупине стручњака у Вавилону и Израилу, а њихова тумачења и коментари сачињавају два засебна дела, оба позната под називом *Гемара* (у значењу „употпуњавање”). Заједно, *Мишна* и *Гемара* чине *Талмуд*, основни текст савременог јудаизма; но, будући да постоје две *Гемаре*, постоје и два *Талмуда*: јерусалимски (или палестински) и вавилонски *Талмуд*. За разлику од *Торе*, која је настала по божанском надахнућу, обе школе сматрају да се *Гемара* може тумачити на више начина.

Неви'им

Други део *Танаха* је *Неви'им* или „Пророци”, састављен на савету рабина у Јавни (у данашњем

цветни украс

пергамент (или велум) израђен од животињске коже

Дизајн странице био је инспирација за Библију Кристијана Кеникота из 1476.

ИЛУСТРАЦИЈЕ ЈЕВРЕЈСКИХ РУКОПИСА

Као и хришћанске Библије, и средњовековни јеврејски верски списи били су богато осликани. Ова страница из јеврејске Библије из Сервере, настале 1299. године, украшена је готским стилом – животињама, гротескама и цветним шарма.

ДРЕВНИ ВАВИЛОН

Многи делови *Старог завета* записани су и сабрани у време јеврејског изгнанства у Вавилону, око 586–538. године пре Хр. У том периоду јеврејски писари били су нарочито активни, те су преиспитивали узроке свог заточеништва и призивали Господа да их врати у Израил.

Израелу) око 100. године после Хр. Подељен је на два дела.

Први део, назван „Рани пророци”, обухвата књигу Исуса Навина, Судије, Самуилове књиге и књиге о царевима. Оне приповедају историју израиљског народа пре изгнанства у Вавилон 586. године пре Хр., укључујући и постављење Исуса Навина за онога ко ће Јевреје одвести у Обећану земљу.

Књига „Позних пророка” обухвата Исаију, Јеремију и Језекиља и 12 „малих пророка” – Осију, Јоила, Амоса, Авдију, Јону, Михеја, Наума, Авакума, Агеја, Софонију, Захарију и Малахију. Ови пророци називају се „малим” зато што су им књиге кратке, а не зато што су мање битни.

Кеџувим

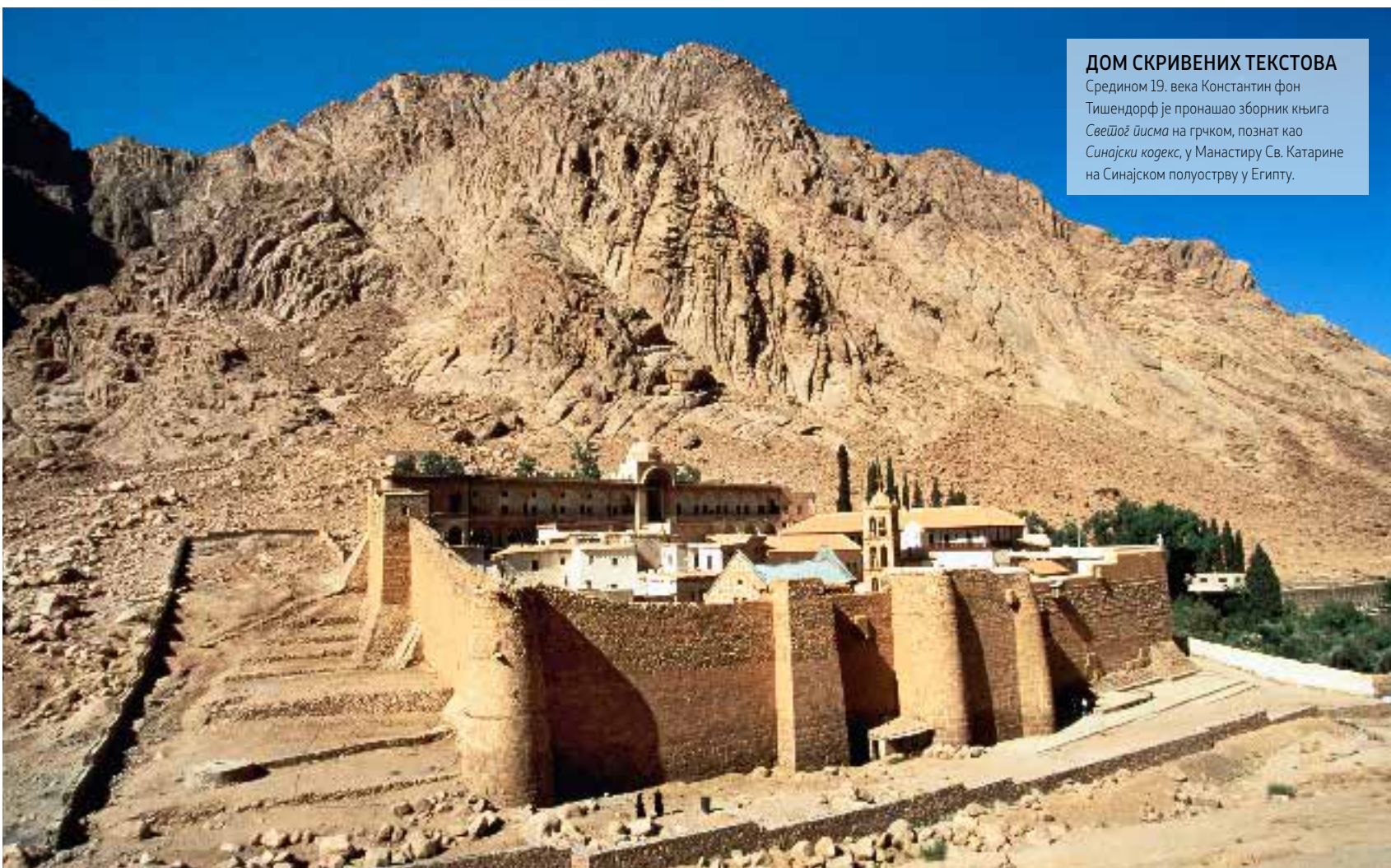
Трећи зборник књига, назван *Кеџувим* или „Списи”, представља збирку разноврсних материјала који обухватају историјске приказе (Дневници, Јездра и Немија), приповести (Рута, Јестира и Јов), поезију (Песма над песмама и Плач Јеремијин), као и Књигу проповедникову и Приче Соломонове. Књига пророка Данила делом је историја, делом пророчанство, а Псалми Давидови обухватају 150 светих песама или песама намењених појању. Псалми покривају широк распон тема, од размишљања о природи страдања до израза дивљења пред Божјом творевином. Многи псалми казују се приликом верских служби у јеврејском храму, тј. данас у синагоги.

ПАПИРУС И СВИЦИ

ПАПИРУСНИ СВИТАК

Иако су званична документа често бележена на металним или каменим плочама, књижевна и верска дела су у старом свету обично записивана на свицима. Свици су прављени слеplивањем трака папируса направљених од пулле одређене врсте трске, или зашивањем комада пергаментна, начињених од животињске коже. Свици су обично имали више од једног ступца текста по страници и ретко су били дужи од 9 м, јер би тада били сувише незгодни за руковање. Већина књига *Старог завета*, као и поједина дела из *Новог завета*, записана су на таквим свицима; но, *кодекси*, тј. групе страница на пергаменту, постепено су заменили свитке, пошто су лакши за употребу.

ДОМ СКРИВЕНИХ ТЕКСТОВА

Средином 19. века Константин фон Тишендорф је пронашао зборник књига *Светиоџ њисма* на грчком, познат као *Синајски кодекс*, у Манастиру Св. Катарине на Синајском полуострву у Египту.

Хришћанске свете књиге

Христџови њрви следбеници нису имали сџисе које хришћани данас називају Нови завет. Њихова њрвобиина Библија била је ѓрчки њревод јеврејских књига Старог завета. Нови, хришћански џексџови њојавили су се џек у друџој њоловини 1. века њосле Хр.

ДЕЛА КОЈА ЧИНЕ хришћански *Нови завей* настала су, по свему судећи, углавном на исти начин као и књиге *Сџароџ завейџа*: као усмено предање које је постепено обједињено и забележено. Али, за разлику од *Сџароџ завейџа*, нови списи нису настајали стотинама година, већ тек нешто више од једног века: од краја четрдесетих година после Хр. (мање од 20 година након Исусове смрти) па све до отприлике краја 1. века. *Сџари* и *Нови завей* разликују се још и по језицима на којима су

написани. Већ за Исусовог живота јеврејски – језик *Сџароџ завейџа* – повукао се пред арамејским, који је ушао у свакодневну употребу у Израилу (премда се јеврејски и даље говорио у синагогама). Но, и поред тога, већина књига *Новоџ завейџа* написана је на грчком. Објашњење лежи у чињеници да је Медитеран био изразито јелинизован, тј. да га је прожимала грчка култура још од времена Александра Македонског (356–323. пре Хр.) и његовог царства. И поред

римског освајања 63. године пре Хр., грчки културни утицај је ипак остао доминантан у 1. и 2. веку после Хр., те је и грчки језик био у општој употреби. Стога су приповести *Новоџ завейџа* записане на грчком језику, иако су у почетку усмено преносене међу хришћанима на арамејском. Грчки језик на ком су забележене познат је као *коини* или обичан грчки – реч је о облику грчког језика који се још раније утврдио као језик трговине у читавом источном делу Средоземља.

Структура Новоџ завейџа

У савременим хришћанским *Библијама* 27 књига *Новоџ завейџа* деле се на три дела. Први део чине јеванђеља и Дјела апостолска која пружају биографски и историјски приказ Исусовог живота и учења, као и прве године постојања Цркве. Следе посланице које су писали Христџови ученици – апостоли Павле, Јован и Петар, Јаков и Јуда. Последњи део је Откривење, с пророчким виђењима.

Редослед појединих књига није, испоставило се, хронолошки

НОВОЗАВЕТНЕ ПОСЛАНИЦЕ

Посланице чине трећину *Нове завеша*. Дело су неколико апостола и упућене су младим хришћанским заједницама, било оним у градовима (Коринт) или у областима (Галатија). Посланице дају савете о питањима вере и понашања. Од 14 посланица које је написао апостол Павле, четири су познате као посланице из сужањства, будући да су написане за време његовог заточеништва у Риму (60–62. године после Хр.), а три као пастирске посланице јер се тичу пастирског надгледања Цркава. Осталих седам посланица називају се „саборне“, а написали су их апостоли

Петар, Јаков, Јуда и Јован. Прихватање хришћанства у друштву једна је од главних тема посланица *Нове завеша*.

АПОСТОЛ ПАВЛЕ

(Јеванђеље по Марку, на пример, најстарије је јеванђеље иако се налази после Матејевог). Прошло је много времена пре него што су све књиге сабране у канон, тј. зборник Црквом званично одобрених књига које чине *Нови завеша*. Штавише, канон *Нове завеша* утврђен је тек крајем 4. века, при чему су несугласице и расправе између многих црквених великодостојника о уношењу појединих списа у канон трајале све до средине 16. века.

Хронологија књига

У најстарија документа чији се датум настанка може утврдити не убрајају се прве четири књиге (јеванђеља), већ 14 посланица апостола Павла (око 5–67. године после Хр.). Најстарија је, по свој прилици, прва посланица Солуњанима, за коју се верује да је написана између 48. и 52. године после Хр.

Премда су посланице које се приписују апостолима кружиле међу првим хришћанима, од самог почетка било је недоумица о томе

СВЕТИ АТАНАСИЈЕ

Египћанин Атанасије, који је био епископ александријски (око 296–373), унео је 27 књига у зборник књига *Нове завеша* које су увршене у савремену Библију и заступао православно учење да је Христос био Бог и да је поседовао људску природу.

у којој мери су написане „Божјим надахнућем”. Око 150. године после Хр. ранохришћански апологета Св. Јустин Философ поменуо је значај „апостолских успомена”. Нешто касније, Иринеј, епископ лионски (писао око 170–180), био је први црквени великодостојник који се залагао да се четири јеванђеља прихвате као канонска, сматрајући да су само она „истинска и поуздана”. Такође, у то време је *Свешто писмо* подељено на *Сјшари* и *Нови завеша*. *Нови завеша* је постепено попримио коначни облик, а да би нека књига била увршћена у *Нови завеша*, морала је бити дело апостола или њихових ученика.

Године 367. после Хр., Св. Атанасије Александријски дао је списак књига које је сматрао аутентичним. Тиме је зборник књига *Нове завеша* најзад учвршћен, премда је прошло неколико векова пре него што га све хришћанске Цркве усвојиле.

Ступци указују на могућност да је текст преписан са једностубачких свитака.

велум, штављена животињска кожа

„Када дођеш, донеси ми огртач што сам оставио у Троади код Карпа, и књиге, особито оне од пергаментата.”

2. ТИМОТЕЈУ 4:13

ВАТИКАНСКИ КОДЕКС

Ватикански кодекс се надмеће са Синајским кодексом за титулу најстаријег потпуног преписа Библије на свету. Оба су настала у 4. веку после Хр. Овај кодекс је назван према месту на ком се сада налази – библиотека у Ватикану – где је донет још 1481. године.